ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CARL OTTO LENZ της 27ης Φεβρουαρίου 1992 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κυριοι δικαστές,

Α — Πραγματικά περιστατικά

1. Η προς συζήτηση σήμερα αίτηση του Bayerisches Verwaltunsgericht Regensburg (Γερμανία) αφορά — για μία ακόμη φορά — την κοινοτική ρύθμιση της συμπληρωματικής ή πρόσθετης εισφοράς επί του γάλακτος, η οποία επιβλήθηκε το 1984 με το άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 [1], για να αντιμετωπιστούν τα διαρθρωτικά πλεονάσματα που υπήρχαν στην αγορά γαλακτοκομικών προϊόντων.

2. Για τον καθορισμό της ποσότητας εκείνης του παραγωγού ή αγοραστή για την οποία δεν υφίσταται υποχρέωση καταβολής της εισφοράς (της «ποσότητας αναφοράς»), ο κοινοτικός νομοθέτης θέσπισε, με το άρθρο 2 του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 [2], ορισμένους κανόνες σχετικά με το κρίσιμο έτος αναφοράς· σύμφωνα με τους κανόνες αυτούς, το έτος αναφοράς μπορεί να είναι ένα από τα ημερολογιακά έτη 1981, 1982 ή 1983.

3. Όσον αφορά τους αγρότες οι οποίοι δεν είχαν πραγματοποιήσει γαλακτοπαραγωγή κατά το εκάστοτε κρίσιμο έτος αναφοράς, επειδή προηγουμένως είχαν αναλάβει, κατ' εφαρμογή του κανονισμού (ΕΟΚ) 1078/77 [3], υποχρέωση μη εμπορίας ή μετατροπής έναντι καταβολής πριμοδοτήσεως, ο κοινοτικός νομοθέτης έλαβε υπόψη το στοιχείο αυτό, εκδίδοντας το 1989, κατόπιν των αποφάσεων Mulder [4] και von Deetzen [5], ειδική ρύθμιση, η οποία περιέχεται κυρίως στον κανονισμό (ΕΟΚ) 764/89 [6]. Με τη νομική αυτή πράξη προστέθηκε στον κανονισμό 857/84 ένα νέο άρθρο, το άρθρο 3α.

4. Στην ειδική αυτή ρύθμιση, με την οποία έχει ασχοληθεί επανειλημμένα ήδη το Δικαστήριο, ανήκει και μια διάταξη που περιελήφθη προς εκτέλεση του τελευταίου από τους αναφερθέντες ανωτέρω κανονισμούς, και συγκεκριμένα το άρθρο 3α του κανονισμού (ΕΟΚ) 1546/88 [7], όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1033/89 [8], του οποίου η παράγραφος 1 ορίζει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Η αίτηση που αναφέρεται στο άρθρο 3α, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ)

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1968, περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/003, σ. 82)· το άρθρο 5γ προστέθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 856/84 του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1984 (ΕΕ L 90, σ. 10).

2 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1984, περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 90, σ. 13).

3 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί καθιερώσεως καθεστώτος πριμοδοτήσεων μη εμπορίας του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων και μετατροπής των αγελών βοοειδών γαλακτοπαραγωγής (Abl. L 131, σ. 1).

4 — Απόφαση της 28ης Απριλίου 1988, 120/86, Mulder (Συλλογή 1988, σ. 2321).

5 — Απόφαση της ίδιας ημέρας, 170/86, von Deetzen (Συλλογή 1988, σ. 2355).

6 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 1989, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 84, σ. 2).

7 — Κανονισμός της Επιτροπής, της 3ης Ιουνίου 1988, σχετικά με τον καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής της συμπληρωματικής εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού 804/68 (ΕΕ L 139, σ. 12).

8 — Κανονισμός της Επιτροπής, της 20ής Απριλίου 1989, για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1546/88 για τον καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής της συμπληρωματικής εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 του Συμβουλίου (ΕΕ L 110, σ. 27).

857/84 υποβάλλεται από τον ενδιαφερόμενο παραγωγό στην αρμόδια αρχή που ορίζεται από το κράτος μέλος σύμφωνα με λεπτομέρειες που καθορίζονται από αυτό και με τον όρο ότι ο παραγωγός μπορεί να αποδείξει ότι διαχειρίζεται ακόμη, στο σύνολό της ή εν μέρει, την ίδια εκμετάλλευση με εκείνη που διαχειριζόταν τη στιγμή της εγκρίσεως, που αναφέρεται στο άρθρο 5, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1391/78 της Επιτροπής.» [9]

5. Η σημασία που έχει η διάταξη αυτή για την προκειμένη υπόθεση οφείλεται στη χρονολογική αλληλουχία των κρίσιμων εν προκειμένων περιστατικών καθώς και στο προσβαλλόμενο εν προκειμένω μέτρο που έλαβε το καθού της κύριας δίκης (στο εξής: καθού).

6. Ο προσφεύγων της κύριας δίκης (στο εξής: προσφεύγων) διαχειριζόταν μέχρι το τέλος Οκτωβρίου 1981 μια εκμετάλλευση γαλακτοπαραγωγής. Στη συνέχεια ζήτησε να του καταβληθεί από τις 29 Οκτωβρίου 1981 και επί τετραετία πριμοδότηση για τη μετατροπή του ζωικού κεφαλαίου γαλακτοπαραγωγής σε ζωικό κεφάλαιο κρεατοπαραγωγής. Όταν το 1985 έληξε η περίοδος μετατροπής, είχε ήδη αρχίσει να ισχύει η ρύθμιση περί της πρόσθετης εισφοράς· στον προσφεύγοντα όμως δεν παραχωρήθηκε αρχικά καμία ποσότητα αναφοράς, διότι ήταν ένας από τους αγρότες που είχαν κάνει χρήση του κανονισμού 1078/77 και συνεπώς δεν είχε παραδώσει ούτε γάλα ούτε γαλακτοκομικά προϊόντα κατά τη διάρκεια του έτους αναφοράς που ίσχυε για την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας (δηλαδή του 1983). Στη συνέχεια ο προσφεύγων εκμίσθωσε — λόγω των προβλημάτων της υγείας του, όπως εκτίθεται στη Διάταξη περί παραπομπής — για το διάστημα από 1η Ιανουαρίου 1987 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 2006 όλες τις χρησιμοποιούμενες για γεωργοκτηνοτροφικούς σκοπούς εκτάσεις καθώς και τους σταύλους. Κατόπιν της εκδόσεως του κανονισμού 764/89, ο προσφεύγων ζήτησε (εμπροθέσμως) να του παραχωρηθεί ποσότητα αναφοράς κατ' εφαρμογή του κανονισμού αυτού (ειδική ποσότητα αναφοράς), ώστε να δώσει τη δυνατότητα αρχικά στο μισθωτή (κατά τη διάρκεια της ισχύος της μισθώσεως) και στη συνέχεια στα τέκνα του να ασχοληθούν με την παραγωγή γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων.

7. Οι διοικητικές αρχές του καθού απέρριψαν την αίτηση αυτή, με το αιτιολογικό ότι ο προσφεύγων δεν μπορούσε να παραγάγει ολόκληρη την αιτούμενη ποσότητα εντός της εκμεταλλεύσεώς του (βλ. άρθρο 3α, παράγραφος 1, εδάφιο 2, στοιχείο β', του κανονισμού 857/84). Όπως προκύπτει από τη Διάταξη περί παραπομπής, αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζουν το άρθρο 3α του κανονισμού 1546/88 οι αρχές αυτές, όταν ο γαλακτοπαραγωγός εκμίσθωσε την εκμετάλλευσή του μετά τη λήξη της περιόδου μη εμπορίας ή μετατροπής.

8. Κατόπιν απορρίψεως της διοικητικής ενστάσεώς του, ο προσφεύγων υπέβαλε προσφυγή στο αιτούν δικαστήριο, το οποίο μας ζητεί την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί των εξής ερωτημάτων:

«1) Ερώτημα για την ερμηνεία του άρθρου 3α, το οποίο προστέθηκε στον κανονισμό (ΕΟΚ) 1546/88 με το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1033/89 της Επιτροπής, της 20ής Απριλίου 1989:

Διαχειρίζεται ακόμη την ίδια εκμετάλλευση που διαχειριζόταν κατά τον χρόνο της εγκρίσεως της αιτήσεως για τη χορήγηση πριμοδοτήσεως ο παραγωγός που εκμίσθωσε την εκμετάλλευσή του μετά τη λήξη της περιόδου μετατροπής;

9 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/021, σ. 180.

2) Ερώτημα ως προς το κύρος της ρυθμίσεως που αναφέρεται στο πρώτο ερώτημα, εφόσον στο ερώτημα αυτό δοθεί αρνητική απάντηση:

Αντιβαίνει η προϋπόθεση της διαχειρίσεως της εκμεταλλεύσεως από τον ίδιο τον κύριο της εκμεταλλεύσεως προς διατάξεις του κοινοτικού δικαίου ανώτερης τυπικής ισχύος; »

Β — Η άποψή μου επί της υποθέσεως

Επί του πρώτου ερωτήματος

9. Νομίζω ότι δεν χρειάζεται να μακρηγορήσω επί του ερωτήματος αυτού. Πιστεύω ότι η έννοια του επίμαχου εν προκειμένω άρθρου 3α του κανονισμού 1546/88 είναι ότι ο αγρότης που διαχειριζόταν ορισμένη εκμετάλλευση κατά το χρόνο της εγκρίσεως της αιτήσεώς του για πριμοδότηση δεν διαχειριζόταν πλέον την εκμετάλλευση αυτή κατά τον χρόνο της υποβολής της αιτήσεως χορηγήσεως ειδικής ποσότητας αναφοράς, εφόσον κατά τον χρόνο αυτό η εκμετάλλευση είχε εκμισθωθεί σε τρίτο.

10. Όπως προκύπτει από το άρθρο 12, στοιχείο δ', του κανονισμού 857/84, ο όρος « διαχειρίζεται » αφορά τη δραστηριότητα του « παραγωγού » σε σχέση με την « εκμετάλλευση », η τελευταία δε αυτή έννοια καλύπτει όλες τις σχετικές μονάδες παραγωγής. Όμως, ακόμη και κατά τη συνήθη έννοια του όρου « παραγωγός », ως παραγωγός νοείται μόνο όποιος μπορεί να λαμβάνει με δική του ευθύνη αποφάσεις σχετικά με τον τρόπο χρησιμοποιήσεως αυτών των μονάδων παραγωγής με σκοπό την επίτευξη παραγωγής. Το γεγονός ότι ο ορισμός αυτός ισχύει και για την εφαρμοστέα εν προκειμένω νομική έννοια προκύπτει σαφώς από το γερμανικό κείμενο του άρθρου 12, στοιχείο γ', εδάφιο 3, του κανονισμού 857/84, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 764/89, κατά το οποίο (για την εφαρμογή εν προκειμένω του άρθρου 3α του κανονισμού 857/84) ως παραγωγός θεωρείται ο landwirschaftlicher Betriebsleiter (κατά λέξη: « ο διευθύνων γεωργική εκμετάλλευση ») [10]

Στην περίπτωση μισθώσεως γεωργικής εκμεταλλεύσεως, η προϋπόθεση σχετικά με τη δυνατότητα λήψεως αποφάσεων περί χρησιμοποιήσεως των μονάδων παραγωγής προς το σκοπό της επιτεύξεως παραγωγής πληρούται (εν γένει — βλ. όμως την ειδική περίπτωση που εξετάστηκε στην υπόθεση C-341/89, Ballmann, Συλλογή 1991, σ. I-25) από τον μισθωτή και όχι από τον εκμισθωτή. Συνεπώς, ο όρος « διαχειρίζεται » σημαίνει τη χρησιμοποίηση των μονάδων παραγωγής από τον μισθωτή. Η διαχείριση συνεπώς δεν μπορεί να συνίσταται στην εκ μέρους του κυρίου της εκμεταλλεύσεως εκμίσθωση.

11. Η ορθότητα της ερμηνείας αυτής επιβεβαιώνεται από το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84. Πράγματι, κατά τη διάταξη αυτή, προϋπόθεση για την παραχώρηση ειδικής ποσότητας αναφοράς είναι να έχει ο αιτών την ιδιότητα του παραγωγού. Η υπό εξέταση εν προκειμένω διάταξη διασαφηνίζει απλώς μια προϋπόθεση που περιεχόταν ήδη στον προαναφερθέντα κανονισμό του Συμβουλίου [11]. Η ίδια διασαφήνιση παρέχεται επίσης από την επίμαχη εν προκειμένω διάταξη και από την τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1033/89, οι οποίες ορίζουν, με σκοπό τη χρονική οροθέτηση της έννοιας του παραγωγού, ότι ο παραγωγός αυτός πρέπει να « διαχειρίζεται » ακόμη την ίδια εκμετάλλευση *κατά τον χρόνο της υποβολής της αιτήσεως*

10 — Στο δε ελληνικό κείμενο του κανονισμού χρησιμοποιείται ο όρος « κάτοχος γεωργικής εκμετάλλευσης ».

11 — Για τα κράτη μέλη στα οποία ισχύει η εναλλακτική λύση Β, το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1546/88, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 1033/89, προβλέπει τις αναγκαίες συνέπειες για την ποσότητα αναφοράς του αγοραστή.

(πράγμα που αποκλείεται, όταν δεν «κατέχει» πλέον την εκμετάλλευση). Η οροθέτηση αυτή προκύπτει επίσης από το άρθρο 3α, παράγραφος 1, εδάφιο 2, του κανονισμού 857/84. Για την ακρίβεια, στα στοιχεία α' και β' της διατάξεως αυτής εκφράζεται η αρχή ότι ο παραγωγός ο οποίος εκμίσθωσε (πλήρως) την εκμετάλλευσή του κατά τη διάρκεια της περιόδου μη εμπορίας ή μετατροπής ή μετά τη λήξη της περιόδου αυτής δεν δικαιούται ως *εκμισθωτής* καμία ειδική ποσότητα αναφοράς. Όσον αφορά την εκμίσθωση κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, τούτο προκύπτει σαφώς από το στοιχείο α' [12], όσον αφορά δε την εκμίσθωση μετά τη λήξη της ανωτέρω περιόδου, τούτο προκύπτει από το στοιχείο β' [13], κατά το οποίο επιβάλλεται ο αιτών να αποδείξει «ότι *δύναται να παραγάγει στην εκμετάλλευσή του* (...) την αιτηθείσα ποσότητα αναφοράς» [14]. Προϋπόθεση όμως της υπάρξεως αυτής της δυνατότητας παραγωγής είναι όχι μόνο η ύπαρξη των αναγκαίων μονάδων παραγωγής, αλλά και η εξουσία χρήσεως των μονάδων αυτών εκ μέρους του αιτούντος. Η προϋπόθεση αυτή δεν πληρούται από τον εκμισθωτή.

12. Στο σημείο αυτό πρέπει τέλος να εξεταστεί το επιχείρημα του προσφεύγοντος ότι η έννοια του παραγωγού καλύπτει και τον μισθωτή, επειδή οι ρυθμίσεις που αφορούν τη γαλακτοπαραγωγή δεν λαμβάνουν ποτέ ως γνώμονα το πρόσωπο του κατόχου της εκμεταλλεύσεως αλλά την ίδια την εκμετάλλευση και τα στοιχεία της, επιπλέον δε η ποσότητα αναφοράς αποτελεί περιουσιακό αγαθό του οποίου επιτρέπεται η μεταβίβαση. Επ' αυτού επιβάλλεται κατ' αρχάς η παρατήρηση ότι εν προκειμένω τη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς δεν ζητεί ο μισθωτής, αλλά ο εκμισθωτής. Δεύτερον, μολονότι, όσον αφορά το δικαίωμα επί ειδικής ποσότητας αναφοράς, η κοινοτική ρύθμιση λαμβάνει ως κριτήριο, μέχρι ορισμένο βαθμό, την κατάσταση της εκμεταλλεύσεως, και συγκεκριμένα σε σχέση με τις ποσότητες που παραδόθηκαν ή πωλήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς [15], εν τούτοις παρέχει το δικαίωμα αυτό μόνο στους *παραγωγούς*, δηλαδή σε όσους διευθύνουν τις εκμεταλλεύσεις και μπορούν να λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με τη χρησιμοποίηση των μονάδων παραγωγής. Τρίτον, μολονότι ευσταθεί ο ισχυρισμός του προσφεύγοντος ότι, κατ' εφαρμογή των σχετικών διατάξεων [του άρθρου 7 του κανονισμού 857/84, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 590/85 [16], και του άρθρου 7 του κανονισμού 1546/88], η ποσότητα αναφοράς επιτρέπεται να μεταβιβάζεται από τον εκμισθωτή στον μισθωτή και συνεπώς να θεωρείται — ανάλογα με τους συμφωνηθέντες όρους μισθώσεως — ως μεταβιβάσιμο περιουσιακό αγαθό, εντούτοις η μεταβίβαση αυτή, εφόσον πραγματοποιείται [17], δεν είναι αποκομμένη από την εκμετάλλευση, αλλά πρέπει να πραγματοποιείται, όπως προκύπτει από τις ανωτέρω διατάξεις, μαζί με τη μεταβίβαση της εκμεταλλεύσεως. Με την αρχή αυτή είναι ασυμβίβαστη η αντίληψη ότι πρέπει να *διευκολυνθεί ο μισθωτής* να πραγματοποιήσει *παραγωγή* βάσει ποσότητας αναφοράς που χορηγήθηκε στον *προσφεύγοντα* πολύ πριν από την έναρξη της μισθώσεως.

12 — Στη διάταξη αυτή αντιστοιχεί το ακόλουθο χωρίο από τις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού 1033/89: «(...) αν ο παραγωγός δεν διαθέτει πλέον αυτή την ίδια εκμετάλλευση, εκδηλώνει, σύμφωνα με τη λογική του καθεστώτος των πριμοδοτήσεων, την πρόθεσή του να παύσει τη γαλακτοκομική παραγωγή» (βλ. τρίτη αιτιολογική σκέψη).

13 — Στη διάταξη αυτή αντιστοιχεί το ακόλουθο χωρίο από τις αιτιολογικές σκέψεις του κανονισμού 1033/89: «(...) το εν λόγω καθεστώς απευθύνεται πράγματι στους παραγωγούς οι οποίοι, λόγω του ότι η εκμετάλλευσή τους υπέκειτο σε δεσμεύσεις κατά το έτος αναφοράς που είχε επιλεγεί από το κράτος μέλος, δεν ήταν σε θέση να λάβουν για την εν λόγω εκμετάλλευση (...) ποσότητα αναφοράς· (...) το καθεστώς αυτό αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων που προκύπτουν από τη σχετική κατάσταση, εφόσον η τελευταία παραμένει αμετάβλητη» (τρίτη αιτιολογική σκέψη στο ελληνικό κείμενο του κανονισμού).

14 — Η υπογράμμιση δική μου· βλ. επίσης τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 764/89.

15 — Άρθρο 3α, παράγραφος 2, του κανονισμού 857/84.

16 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 1985, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 68, σ. 1).

17 — Βλ. τον περιορισμό που θέτει το άρθρο 3α, παράγραφος 4, εδάφιο 2, του κανονισμού 857/84 και τη σχετική απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Οκτωβρίου 1991, C-44/89, von Deetzen (Συλλογή 1991, σ. I-2325).

13. Στο πρώτο συνεπώς ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση που εκτίθεται ανωτέρω.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

14. I — Με το ερώτημα περί κύρους που υποβάλλει το αιτούν δικαστήριο, αμφισβητείται κατ' αρχάς αν συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84 (και ακριβέστερα η παράγραφος 1, εδάφιο 2, στοιχείο β'). Κατά το αιτούν δικαστήριο, το άρθρο αυτό προβλέπει απλώς ότι η αιτούμενη ποσότητα αναφοράς πρέπει να μπορεί να παραχθεί εντός της εκμεταλλεύσεως. Επ' αυτού παραπέμπω στις παρατηρήσεις που ανέπτυξα επί του πρώτου ερωτήματος και θα ήθελα να παρατηρήσω, αντίθετα, ότι το άρθρο 3α του κανονισμού 1546/88 διασαφηνίζει απλώς μια προϋπόθεση που έθετε ήδη ο κανονισμός του Συμβουλίου σχετικά με τη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς. Οι αμφιβολίες επομένως που εκφράζει το αιτούν δικαστήριο δεν είναι βάσιμες.

15. II — Στη συνέχεια το αιτούν δικαστήριο θέτει το ερώτημα αν η υπό κρίση διάταξη συμβιβάζεται με ανώτερης τυπικής ισχύος δίκαιο, και συγκεκριμένα με τις αρχές της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ίσης μεταχειρίσεως.

16. Επ' αυτού αναπτύσσονται δύο κατηγορίες επιχειρημάτων, καθεμία από τις οποίες στηρίζεται σε μία σύγκριση. Όσον αφορά, πρώτον, την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, πραγματοποιείται σύγκριση με την κατάσταση των αγροτών που δεν μετέσχον στο κοινοτικό πρόγραμμα μη εμπορίας ή μετατροπής που προέβλεπε ο κανονισμός 1078/77. Όσον αφορά, δεύτερον, την απαγόρευση των διακρίσεων, το αιτούν δικαστήριο στηρίζεται σε ορισμένα παραδείγματα συγκριτικής εξετάσεως της καταστάσεως του προσφεύγοντος σε σχέση με την κατάσταση άλλων αγροτών που μετέσχον στο πρόγραμμα αυτό.

17. Όσον αφορά τη σύγκριση με την πρώτη κατηγορία αγροτών, η σύγκριση αυτή είναι πράγματι αναγκαία, προκειμένου να εφαρμοστεί η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Σε σχέση με την αρχή αυτή, το Δικαστήριο, με τις προαναφερθείσες αποφάσεις Mulder [18] και von Deetzen [19], έκρινε τα εξής:

« Ο επιχειρηματίας που αυτοβούλως σταμάτησε την παραγωγή του επί ορισμένο χρονικό διάστημα δεν μπορεί θεμιτώς να προσδοκά ότι θα μπορεί να αρχίσει εκ νέου την παραγωγή υπό τις ίδιες συνθήκες όπως αυτές που ίσχυαν προηγουμένως και ότι δεν θα υπάγεται ενδεχομένως σε ορισμένους κανόνες που θα έχουν θεσπιστεί εν τω μεταξύ στον τομέα της εμπορικής πολιτικής και της διαρθρωτικής πολιτικής. »

Στη συνέχεια το Δικαστήριο τόνισε τα εξής:

« Ο επιχειρηματίας αυτός, εφόσον ενθαρρύνθηκε με πράξη της Κοινότητας να αναστείλει την εμπορία για ορισμένη περίοδο, χάριν του γενικού συμφέροντος και αντί καταβολής πριμοδοτήσεως, μπορεί θεμιτώς να προσδοκά ότι δεν θα υποστεί, με τη λήξη της υποχρεώσεώς του, περιορισμούς που θα τον θίγουν *ιδιαιτέρως* λόγω ακριβώς του γεγονότος ότι έκανε

18 — Σκέψεις 23 και 24.
19 — Σκέψεις 12 και 13.

χρήση των δυνατοτήτων που του παρείχε η κοινοτική ρύθμιση. » [20]

18. Μια παρεμφερής σύγκριση είναι επίσης αναγκαία για να διαπιστωθεί αν η υπό κρίση διάταξη αντιβαίνει προς την απαγόρευση των διακρίσεων του άρθρου 40, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ [21] (το αιτούν δικαστήριο θεωρεί ότι θα μπορούσε να συντρέχει παράβαση της απαγορεύσεως αυτής, αν ληφθεί υπόψη η κατάσταση άλλων αγροτών που μετέσχον στο κοινοτικό πρόγραμμα μη εμπορίας ή μετατροπής). Σύμφωνα με την αρχή αυτή, δεν επιτρέπεται η άνιση μεταχείριση παρεμφερών καταστάσεων, εκτός αν η διαφοροποίηση δικαιολογείται αντικειμενικά [22].

19. Στη συνέχεια επομένως θα συγκρίνω την κατάσταση του προσφεύγοντος με την κατάσταση των δύο αυτών κατηγοριών αγροτών. Κατά τη σύγκριση αυτή πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ των τριών χρονικών περιόδων στις οποίες αναφέρεται η Διάταξη περί παραπομπής, δηλαδή μεταξύ της περιόδου πριν από την έκδοση του κανονισμού 764/89, της περιόδου μετά την έκδοση του κανονισμού αυτού και, τέλος, της περιόδου που ακολούθησε τη λήξη της συμβάσεως μισθώσεως.

20. 1) Όσον αφορά τις δυσμενείς συνέπειες που υπέστησαν οι αγρότες που βρίσκονταν στην κατάσταση του προσφεύγοντος από το γεγονός ότι δεν τους είχε παραχωρηθεί καμία (ειδική) ποσότητα αναφοράς *πριν από την έκδοση του κανονισμού 764/89*, την οποία θα μπορούσαν να εκμεταλλευθούν διαχειριζόμενοι οι ίδιοι την εκμετάλλευσή τους ή εκμισθώνοντάς την μέχρι την έκδοση του κανονισμού αυτού, η σύγκριση αυτή πρέπει να πραγματοποιηθεί μόνο με τους αγρότες που δεν μετέσχον στο προαναφερθέν κοινοτικό πρόγραμμα. Επ' αυτού όμως αρκεί η διαπίστωση ότι οι δυσμενείς αυτές συνέπειες που υπέστη ο προσφεύγων δεν οφείλονται στο άρθρο 3α του κανονισμού 1546/88, αλλά στο γεγονός ότι δεν υπήρχε καμία ρύθμιση για την κατηγορία αγροτών στην οποία ανήκει [23]. Από τα ανωτέρω δεν συνάγεται επομένως κανείς λόγος να αμφισβητηθεί το κύρος της υπό εξέταση εν προκειμένω διατάξεως.

21. 2) α) Όσον αφορά το διάστημα *μετά την έκδοση του κανονισμού 764/89*, κατά το οποίο η αιτηθείσα ποσότητα αναφοράς θα έδινε, κατά την άποψη του προσφεύγοντος, τη δυνατότητα στον *μισθωτή* να πραγματοποιήσει γαλακτοκομική παραγωγή, η σύγκριση πρέπει κατ' αρχάς να πραγματοποιηθεί με τους αγρότες που δεν μετέσχον στο κοινοτικό πρόγραμμα μη εμπορίας ή μετατροπής.

22. Συναφώς διαπιστώνεται ότι τα συμφέροντα του προσφεύγοντος θα μπορούσαν να θιγούν το πολύ από διατάξεις που καθιστούσαν αδύνατη την παραχώρηση της ειδικής αυτής ποσότητας στον *μισθωτή*. Πράγματι, αν ένας αγρότης διέθετε ποσότητα αναφοράς μετά την έκδοση του κανονισμού 857/84 και εκμίσθωνε την εκμετάλλευσή του το 1987 για 20 έτη, αυτή η ποσότητα αναφοράς θα μεταβιβαζόταν στον μισθωτή με την έναρξη της μισθώσεως, κατ' εφαρμογή του άρθρου 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 857/84 και του άρθρου 5, σημείο 1, του κανονισμού (ΕΟΚ)

20 — Η υπογράμμιση δική μου.

21 — Βλ., ως τελευταία σχετική απόφαση, την απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 1992, C-177/90, Kühn (Συλλογή 1992, σ. I-35, σκέψη 18).

22 — Βλ. π.χ. απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 1990, C-267/88 έως C-285/88, Wuidart κ. λπ. (Συλλογή 1990, σ. I-467, σκέψη 13).

23 — Όσον αφορά την αξίωση αποζημιώσεως για τον λόγο αυτό, βλ. κυρίως τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-104/89 και C-37/90, επί των οποίων ο γενικός εισαγγελέας Van Gerven ανέπτυξε τις προτάσεις του στις 28 Ιανουαρίου 1992 και, συγκεκριμένα, την παράγραφο 33 απόφαση της 19ης Μαΐου 1992, Συλλογή 1992, σ. I-3061, I-3094).

1371/84 [24] (καθώς και του άρθρου 7, σημείο 1, του κανονισμού 1546/88), και επομένως δικαιούχος της ποσότητας αναφοράς κατά το χρόνο της υποβολής της αιτήσεως του προσφεύγοντος θα ήταν ο μισθωτής.

23. Η ρύθμιση αυτή εκφράζει τη γενική αρχή ότι — ακόμη και εκτός του κανονισμού 764/89 — στη σχέση μεταξύ εκμισθωτή και μισθωτή δικαιούχος της ποσότητας αναφοράς κατά τη διάρκεια της μισθωτικής σχέσεως μπορεί να είναι μόνο ο μισθωτής, ο οποίος είναι ο « κάτοχος γεωργικής εκμεταλλεύσεως » [25].

24. Το γεγονός και μόνο πάντως ότι το άρθρο 3α του κανονισμού 1546/88 (όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 1033/89) αποκλείει τη γένεση αξιώσεως του *εκμισθωτή*, επειδή δεν διαχειρίζεται πλέον την εκμετάλλευση που διαχειριζόταν κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως πριμοδοτήσεως, δεν σημαίνει ότι ο αγρότης αυτός αντιμετωπίζεται δυσμενέστερα απ' ό,τι οι συνάδελφοί του που ανήκουν σ' αυτή την κατηγορία συγκρίσεως.

25. Επειδή από τη διατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος και τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως προκύπτει ότι το επίμαχο σημείο εν προκειμένω είναι οι έννομες συνέπειες που έχει η επίμαχη διάταξη για τις αξιώσεις του *εκμισθωτή*, νομίζω ότι τα ανωτέρω εκτεθέντα αρκούν για τη διάλυση των αμφιβολιών που έχει το αιτούν δικαστήριο σχετικά με το εξεταζόμενο εν προκειμένω ζήτημα.

26. Ας μου επιτραπεί όμως να διατυπώσω ορισμένες ακόμη παρατηρήσεις σχετικά με τη νομική θέση του μισθωτή, προκειμένου να αποδείξω ότι η νομική θέση αυτή πρέπει να καθοριστεί βάσει της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του δικαιοπαρόχου του και ότι επομένως η εφαρμογή των προεκτεθεισών αρχών δεν θίγει την προστασία της εμπιστοσύνης αυτής.

27. Θα μπορούσε κανείς εκ πρώτης όψεως να θεωρήσει ότι το άρθρο 3α αποκλείει εν προκειμένω και τη γένεση αξιώσεως του μισθωτή ως προς τη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς, καθόσον ο μισθωτής δεν διαχειριζόταν την οικεία εκμετάλλευση κατά τον χρόνο της εγκρίσεως της αιτήσεως πριμοδοτήσεως κατά το άρθρο 5, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1391/78 (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/021, σ. 180), που τροποποίησε τον κανονισμό 1078/77 (ΕΕ L 167, σ. 45). Η συνέπεια αυτή θα αποτελούσε την απόρροια του γεγονότος ότι ο κάτοχος της γεωργικής εκμεταλλεύσεως, ο οποίος πληροί, λόγω της ιδιότητάς του αυτής, μια ουσιώδη τυπική προϋπόθεση για την κτήση του δικαιώματος που παρέχει ο κανονισμός 764/89, δεν είναι ο ίδιος με τον κάτοχο, του οποίου τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη προοριζόταν να προστατεύσει η κοινοτική ρύθμιση.

28. Το πρόβλημα αυτό ανακύπτει και στο πλαίσιο του άρθρου 3α, παράγραφος 1, του κανονισμού 857/84. Πράγματι, αν στο εδάφιο 1 αντιπαρατεθεί το εδάφιο 2, μπορεί να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι δικαίωμα επί ειδικής ποσότητας αναφοράς έχει μόνο ο παραγωγός ο οποίος εκπλήρωσε *ο ίδιος* την υποχρέωση μη εμπορίας ή μετατροπής. Η εξ αυτού απορρέουσα συνέπεια, ότι δηλαδή σε περίπτωση μεταβιβάσεως εκμεταλλεύσεως, ανεξάρτητα από τη νομική φύση της μεταβιβάσεως αυτής, η οποία πραγματοποιήθηκε *μετά* τη λήξη της περιόδου μη εμπορίας ή μετατροπής, όταν καμία τέτοια υποχρέωση δεν μπορούσε λογικά πλέον να θίξει τον δικαιοδόχο, ο δικαιοδόχος αυτός αποκλείεται από τη χορήγηση ειδικής

24 — Κανονισμός της Επιτροπής, της 16ης Μαΐου 1984, για τον καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής της συμπληρωματικής εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 (ΕΕ L 132, σ. 11).

25 — Βλ. τον ορισμό του « παραγωγού » στο άρθρο 12, στοιχείο γ, *εδάφιο 1*, του κανονισμού 857/84.

ποσότητας αναφοράς, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι επιβεβαιώνεται έμμεσα από το άρθρο 3α, παράγραφος 2, εδάφιο 3. Επί της συνέπειας αυτής έχει πάντως αποφανθεί το Δικαστήριο, με την απόφαση στην υπόθεση Rauh [26], στην οποία ο κύριος της εκμεταλλεύσεως την είχε μεταβιβάσει μετά τη λήξη της περιόδου μη εμπορίας υπό συνθήκες οιονεί κληρονομικής διαδοχής. Το Δικαστήριο θεώρησε ότι αποτελούσε ασυμβίβαστο προς την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης περιορισμό του αρχικού παραγωγού το γεγονός ότι ο παραγωγός αυτός δεν μπόρεσε να μεταβιβάσει (στο πλαίσιο οιονεί κληρονομικής διαδοχής), μετά τη λήξη της υποχρεώσεως μη εμπορίας που είχε αναλάβει, καμία ποσότητα αναφοράς (σκέψη 18). Επ' αυτού το Δικαστήριο δέχθηκε με τη σκέψη 19 της αποφάσεως τα εξής:

« Οι περιορισμοί αυτοί διατηρούνται, αν το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84 ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπει στον κληρονόμο ή στον προς αυτόν εξομοιούμενο να ζητήσει, όπως και ο ίδιος ο παραγωγός, τη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς υπό τους όρους που προβλέπουν οι διατάξεις του εν λόγω άρθρου. »

29. Κατόπιν αυτού κατέληξε να ερμηνεύσει το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84 υπό την έννοια ότι

« επιτρέπει, υπό τους όρους που καθορίζει, τη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς σε παραγωγό ο οποίος ανέλαβε γεωργική εκμετάλλευση, λόγω κληρονομίας ή μέσω ανάλογης προς την κληρονομία πράξεως, μετά τη λήξη υποχρεώσεως μη εμπορίας που είχε αναλάβει ο δικαιοπάροχος, δυνάμει του κανονισμού (ΕΟΚ) 1078/77 του Συμβουλίου της 17ης Μαΐου 1977 ».

30. Όσον αφορά το πρόβλημα ότι ο αιτών παραγωγός δεν ταυτίζεται με το πρόσωπο του οποίου προστατεύεται η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη [27], το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι στους « παραγωγούς », κατά την έννοια του άρθρου 3α,

« περιλαμβάνονται, εκτός από τους διευθύνοντες τη γεωργική εκμετάλλευση οι οποίοι ανέλαβαν προσωπικώς υποχρέωση δυνάμει του κανονισμού 1078/77, και εκείνοι οι οποίοι, μετά τη λήξη της υποχρεώσεως που είχε αναλάβει ο διευθύνων την εκμετάλλευση, ανέλαβαν τη συγκεκριμένη γεωργική εκμετάλλευση λόγω κληρονομίας ή μέσω ανάλογης προς την κληρονομία πράξεως ».

31. Αν στην προκειμένη περίπτωση μπορούσαν να εφαρμοστούν όλες αυτές οι γενικές αρχές [πράγμα πάντως που δεν φαίνεται να θεώρησε ως δεδομένο το Συμβούλιο κατά την έκδοση του τροποποιητικού κανονισμού (ΕΟΚ) 1639/91, της 13ης Ιουνίου 1991, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84, περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 150, σ. 35)], τότε δεν θα αρκούσε μόνο η ανάλογη ερμηνεία του άρθρου 3α του κανο-

26 — Απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, C-314/89 (Συλλογή 1991, σ. I-1647).

27 — Αν και ο κανονισμός 764/89, ο οποίος εκδόθηκε κατόπιν των αποφάσεων Mulder και von Deetzen, αφορά μόνο τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των μεταβιβαζόντων στο πρόγραμμα μη εμπορίας ή μετατροπής, εν τούτοις σε συγκεκριμένες περιπτώσεις θα ήταν ενδεδειγμένη η εξέταση του αν το κοινοτικό δίκαιο προστατεύει την ενδεχομένως υφισταμένη εμπιστοσύνη του μισθωτή/αγοραστή που ανέλαβε την εκμετάλλευση μετά τη λήξη της περιόδου μη εμπορίας ή μετατροπής. Το ζήτημα όμως αυτό δεν χρειάζεται να εξεταστεί στην παρούσα υπόθεση.

νισμού 857/84, αλλά θα έπρεπε να ευθυγραμμιστεί και η ερμηνεία του άρθρου 3α του κανονισμού 1546/88, οπότε οι προϋποθέσεις του άρθρου αυτού θα έπρεπε να θεωρείται ότι τηρούνται στις περιπτώσεις στις οποίες ο εκμισθωτής, ως δικαιοπάροχος του μισθωτή που ζητεί να του χορηγηθεί ποσότητα αναφοράς, διαχειριζόταν την εκμετάλλευση κατά την έγκριση της αιτήσεως πριμοδοτήσεως.

32. Κατά συνέπεια, η νομική θέση του μισθωτή κατά το άρθρο 3α του κανονισμού 1546/88 πρέπει να προσδιοριστεί κατά τρόπο ώστε να τηρείται η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να αντιβαίνει προς την αρχή αυτή η εφαρμογή στον εκμισθωτή του γενικού κανόνα ότι, κατά τη διάρκεια της ισχύος της μισθώσεως, ο μόνος που ενδεχομένως θα μπορούσε να δικαιούται ποσότητα αναφοράς είναι ο μισθωτής.

33. Συνοψίζοντας, νομίζω ότι η επίμαχη διάταξη, κατά το μέρος κατά το οποίο ενδιαφέρει εν προκειμένω, δεν περιάγει τον προσφεύγοντα, όσον αφορά την περίοδο μετά την έκδοση του κανονισμού 764/89, σε δυσμενέστερη θέση έναντι της κατηγορίας των αγροτών που δεν έκαναν χρήση του κανονισμού 1078/77 και εκμίσθωσαν την εκμετάλλευσή τους το 1987 μετά την παραχώρηση ποσότητας αναφοράς. Επομένως, δεν συντρέχει παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης στην προκειμένη περίπτωση.

34. β) Όσον αφορά τώρα τη σύγκριση με άλλους αγρότες που μετέσχον επίσης στο κοινοτικό πρόγραμμα, το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται σε ορισμένα παραδείγματα αγροτών που δεν είχαν (ακόμη) εκμισθώσει την εκμετάλλευσή τους, όταν υπέβαλαν την αίτηση.

35. i) Στο ένα παράδειγμα ο προσφεύγων αντιπαρατίθεται προς αγρότη ο οποίος, παρά τα προβλήματα υγείας του, δεν εκμίσθωσε, όπως ο προσφεύγων, την εκμετάλλευσή του, αλλά τη διαχειρίστηκε με τη βοήθεια προσωπικού που προσέλαβε. Το αιτούν δικαστήριο θεωρεί ότι οι μικρές εκμεταλλεύσεις, για τις οποίες είναι δυσκολότερο να προσλάβουν προσωπικό,περιέρχονται πιθανότατα σε δυσμενέστερη θέση, σε περίπτωση προβλημάτων υγείας του κατόχου τους, απ' ό,τι οι μεγάλες εκμεταλλεύσεις.

36. Επ' αυτού επιβάλλεται κατ' αρχάς η παρατήρηση ότι ο προσφεύγων θα είχε πράγματι δικαίωμα επί ειδικής ποσότητας αναφοράς, αν δεν είχε εκμισθώσει την εκμετάλλευσή του (εφόσον συνέτρεχαν οι λοιπές προϋποθέσεις του άρθρου 3α του κανονισμού 857/84). Το γεγονός ότι όμως δεν είχε τέτοιο δικαίωμα ως εκμισθωτής αποτελεί, όπως αποδείχθηκε, απλώς την απόρροια μιας γενικής αρχής, στην οποία στηρίζεται ολόκληρο το σύστημα των γαλακτοκομικών ποσοστώσεων.

37. Υπό το πρίσμα αυτό, η μειονεκτική θέση των μικρών εκμεταλλεύσεων, την οποία φοβάται το αιτούν δικαστήριο, δεν περιορίζεται μόνο στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3α του κανονισμού 1546/88, αλλά αποτελεί πλημμέλεια του όλου συστήματος.

38. Προκειμένου να εξεταστούν υπ' αυτή την οπτική γωνία οι ενδοιασμοί του αιτούντος δικαστηρίου, πρέπει κατ' αρχάς να εξεταστεί αν η προαναφερθείσα γενική αρχή (και συνεπώς κατ' ανάγκη και η κρίσιμη εν προκειμένω διάταξη) δημιουργεί διακρίσεις σε βάρος των μικρών εκμεταλλεύσεων. Στο ερώτημα αυτό είναι σαφές ότι πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση. Εφόσον εξασφαλίζεται ότι στην περίπτωση αυτή ο μισθωτής διαθέτει ποσότητα αναφοράς ή τουλάχιστον έχει αξίωση επί της ποσότητας αυτής, η ρύθμιση αυτή δεν επιδρά καθόλου επί των διαφορών που υφίστανται στο οικονομικό πεδίο μεταξύ διαχειρίσεως υπό ιδία ευθύνη και εκμισθώσεως. Τα μειονεκτήματα που έχει για τις μικρότερες εκμεταλλεύσεις η πρόσληψη προσωπικού είναι απλώς μειονεκτήματα στα οποία πρέπει ούτως ή άλλως να αντεπεξέλθουν οι εκμεταλλεύσεις αυτές.

39. Από τα ανωτέρω προκύπτει, εξάλλου, ότι το ειδικό και πέραν του πλαισίου αυτού μειονέκτημα του αγρότη που θα βρισκόταν στην κατάσταση του προσφεύγοντος θα οφειλόταν το πολύ στις διατάξεις εκείνες που προβλέπουν ότι δεν χορηγείται ειδική ποσότητα αναφοράς στον *μισθωτή*. Επ' αυτού όμως επιτρέψετε μου να παραπέμψω στις σκέψεις που ανέπτυξα όσον αφορά τη σύγκριση με τους αγρότες που δεν μετέσχον στο κοινοτικό πρόγραμμα του κανονισμού 1078/77 και να τονίσω ότι κατά την εξέταση των αξιώσεων αυτών πρέπει να τηρούνται οι αρχές του υπέρτερου δικαίου, μεταξύ των οποίων καταλέγεται και η απαγόρευση των διακρίσεων.

40. Επομένως, συνάγεται κατ' ανάγκη το συμπέρασμα ότι το άρθρο 3α του κανονισμού 1546/88, επιβάλλοντας ως προϋπόθεση την αυτοπρόσωπη διαχείριση της εκμεταλλεύσεως από τον αιτούντα, δεν περιάγει τους αγρότες που βρίσκονται στην κατάσταση του προσφεύγοντος σε δυσμενέστερη θέση έναντι εκείνων που συνέχισαν τη διαχείριση της εκμεταλλεύσεώς τους βοηθούμενοι από προσωπικό.

41. ii) Το αιτούν δικαστήριο θέτει περαιτέρω το ερώτημα αν συνιστά διάκριση σε βάρος του προσφεύγοντος το γεγονός ότι «από το τυχαίο χρονικό σημείο της εκμισθώσεως εξαρτάται αν ο παραγωγός μπορεί να επικαλεστεί ορισμένη ιδιαίτερη κατάσταση, αφού έχει εκπληρώσει την υποχρέωση μη εμπορίας». Επ' αυτού το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι ο προσφεύγων θα μπορούσε να αξιώσει τη χορήγηση προσωρινής ποσότητας αναφοράς για τις παραδόσεις του, αν δεν είχε ακόμη εκμισθώσει την εκμετάλλευσή του. Μετά τη χορήγηση της ποσότητας αυτής ο προσφεύγων θα μπορούσε, κατά το αιτούν δικαστήριο, να εκμισθώσει την εκμετάλλευση, παραχωρώντας ορισμένη ποσότητα.

42. Επ' αυτού αρκεί η διαπίστωση ότι το σκεπτικό του αιτούντος δικαστηρίου στηρίζεται σε εσφαλμένη βάση, όπως ορθά τόνισε η Επιτροπή. Το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84 προβλέπει στην παράγραφο 4, εδάφιο 2, ότι η ειδική ποσότητα αναφοράς επιστρέφεται στην εφεδρική κοινοτική ποσότητα, όταν η εκμετάλλευση πωλείται ή εκμισθώνεται πριν από τη λήξη της όγδοης περιόδου εφαρμογής της ρυθμίσεως περί πρόσθετης εισφοράς (δηλαδή πριν από την 1η Απριλίου 1992). Στην περίπτωση αυτή επομένως, όχι μόνο ο προσφεύγων θα έχανε την ειδική ποσότητα αναφοράς, αλλά η ποσότητα αυτή, αντί να μεταβιβαστεί στον μισθωτή, θα επέστρεφε στην κοινοτική εφεδρική ποσότητα [28].

28 — Επί του ζητήματος του κύρους της ρυθμίσεως αυτής βλ. την απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 1991, von Deetzen όπ.π., σκέψη 33.

43. 3) Τέλος, η υπό κρίση ρύθμιση δεν δημιουργεί μειονεκτήματα για τον προσφεύγοντα που θα μπορούσαν να αντιβαίνουν προς την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ή την απαγόρευση των διακρίσεων ούτε για την περίοδο μετά τη λήξη της μισθωτικής σχέσης. Μετά τη λήξη της σχέσης αυτής ο προσφεύγων πληροί πιθανότητα τις προϋποθέσεις που θέτει η ρύθμιση αυτή. Το ενδεχόμενο να μη δικαιούται παρ' όλ' αυτά, εφόσον δεν τροποποιηθεί η νομοθεσία, καμία ποσότητα αναφοράς δεν θα οφειλόταν στο ότι δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις αυτές σε προγενέστερο χρονικό σημείο. Το μειονέκτημα αυτό θα οφειλόταν αντίθετα σε άλλους νομικούς λόγους. Κατά συνέπεια, κατά το χρονικό αυτό σημείο θα πρέπει να εξεταστεί αν η προσδοκία δικαιώματος επί ειδικής ποσότητας αναφοράς, την οποία είχε πριν από την εκμίσθωση, αποσβέστηκε, αντί να μεταβιβαστεί στον μισθωτή, οπότε δεν μπορούσε να επιστρέψει στον ίδιο ούτε μετά τη λήξη της μισθωτικής σχέσης[29]. Θα μπορούσε επίσης να τεθεί το ερώτημα αν κατά της αξιώσεώς του μπορεί να προβληθεί το γεγονός ότι ο μισθωτής δεν υπέβαλε αίτηση εντός της προθεσμίας που προβλέπει το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84. Αν από την εξέταση αυτή προέκυπτε ότι ο προσφεύγων, για οποιονδήποτε από τους ανωτέρω λόγους, δεν έχει δικαίωμα επί ειδικής ποσότητας αναφοράς, αυτό εν τούτοις δεν θα είχε καμία σχέση με τη βαλλόμενη εν προκειμένω ρύθμιση. Επιπλέον, νομίζω ότι η κρίσιμη εν προκειμένω προϋπόθεση δεν έχει συνέπειες ασυμβίβαστες με την αρχή της ισότητας ή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ούτε όσον αφορά τις πιθανές έννομες συνέπειες για το διάστημα μετά τη λήξη της συμβάσεως μισθώσεως.

Γ — Πρόταση

44. Κατόπιν όλων των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ως εξής:

« 1) Το άρθρο 3α του κανονισμού (ΕΟΚ) 1546/88, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1033/89, έχει την έννοια ότι ο αγρότης, ο οποίος διαχειριζόταν γεωργική εκμετάλλευση κατά τον χρόνο εγκρίσεως της αιτήσεώς του για πριμοδότηση, δεν διαχειριζόταν πλέον την ίδια εκμετάλλευση κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεώς του για τη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς, αν κατά το χρονικό αυτό σημείο είχε εκμισθώσει την εκμετάλλευσή του αυτή.

2) Από την εξέταση του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος δεν προέκυψε κανένα στοιχείο που να θίγει το κύρος της ανωτέρω διατάξεως, όσον αφορά τη νομική κατάσταση που περιγράφεται στην απάντηση που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα. »

29 — Επί της νομικής καταστάσεως που δημιουργείται μετά τη λήξη της μισθωτικής σχέσης βλ. το άρθρο 7, σημείο 3, του κανονισμού 1546/88 και (όσον αφορά τη διάταξη που ίσχυε πριν από αυτή, δηλαδή το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 1374/84) την απόφαση της 13ης Ιουλίου 1989, 5/88, Wachauf (Συλλογή 1989, σ. 2609, σκέψη 15), και την απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 1992, C-107/90, Kühn, όπ.π., σκέψη 22.